

Katecheze o mši svaté

P. Jan Paseka

I. Vstupní obřady

1. Příchod do kostela

- Na mši svatou nás vždycky zve Kristus. Je to setkání mimořádné, protože nás má vytrhnout ze všednosti. Ježíš nás bere stranou (Mk 9,2).
- Příchodem do kostela na mši svatou vstupujeme na cestu, která vede vzhůru.
- Ke slavení mši svaté máme přicházet s tím, co prožíváme, protože právě do toho chce Kristus vstoupit.
- Je zde důležité místo shromáždění. Musíme tam dojít, nesouvisí to s místem, kde jsme pořád. Je to jiné místo, jiný prostor, abychom se i my stali jinými. My sami se máme stát místem, kam chce Bůh přijít a kde chce působit.
- Při vstupu do kostela se žehnáme svččenou vodou. Voda je očišťující prostředek. Tímto gestem si připomínáme svůj křest a měla by to být zároveň prosba, aby Pán očistil naše srdce.
- Pokleknutím nebo úklonou před svatostánkem dáváme najevo, že si jsme vědomi mimořádné Boží přítomnosti.

2. Příchod kněze k oltáři

- Liturgický průvod kněze k oltáři naznačuje putující církev. Všichni jsme na cestě za Kristem do Božího království, celý náš život je putováním k setkání s Pánem tváří v tvář. Nemůžeme se do tohoto průvodu zapojit všichni, a proto svojí účast naznačujeme tím, že povstaneme.
- Při tom se zpívá vstupní zpěv, který nás chce sjednotit a zároveň také vypovídá něco o době, kterou právě prožíváme (např. něco jiného zpíváme v adventní době, něco jiného v postní době).
- Hlavním aktérem slavení je Kristus. Kristus prostřednictvím kněze koná.

3. Políbení oltáře

- Kněz políbí oltář, protože to je střed celého slavení.
- Oltář v sobě zahrnuje několik symbolů - Krista, oběť.
- Políbení oltáře nás chce přivést k počátkům kalvárské oběti, do Getsemanské zahrady (Mk 14,43-46).
- Políbení oltáře je gesto které se ptá kněze, ale i všech přítomných jestli svým životem nezrazují Ježíše. Na místě, které kněz políbí, se odehraje nekrvavým způsobem Kristova vykupitelská oběť.

4. Znamení kříže

- Znamení kříže je první vyznání víry v Boží tajemství při mši svaté. Jsme tu shromážděni ve jménu Boha, ne ve jménu svém.
- Shromáždíme se ve jménu Trojjediného Boha. Onen započatý čas máme prožít v lásce, tak jako panuje láska v Nejsvětější Trojici.

5. Oslovení – pozdrav kněze

- Je několik variant oslovení věřících. Zastavíme se ovšem u pozdravu „Pán s vámi“. Tento pozdrav zaznívá během mše svaté několikrát. Nejprve na začátku, kdy si máme uvědomit Kristovu přítomnost mezi námi (Mt 18,20). Dále před evangeliem kněz nebo jáhen opět říká: „Pán s vámi“. Zde si připomínáme Kristovu přítomnost mezi námi, ale nyní i v jeho slově. Na začátku preface opět kněz nebo biskup říká: „Pán s vámi“. Kristova přítomnost jakoby narůstá. Ježíš je přítomný v nás, v osobě kněze, ve svém slově a bude přítomný v proměněných darech chleba a vína. Naposledy pozdrav Pán s vámi zaznívá na samém závěru mše svaté, před požehnáním a propuštěním. Pán je s námi, je v nás přítomný a my ho máme nést všude tam, kam jdeme.

6. Úkon kajícího

- Při mši sv. se setkáváme s Bohem, s tím, který je vševědoucí a který je Pravda. Proto i my máme k tomuto slavení přistoupit v pravdě.
- Tato chvíle nenahrazuje svátost smíření.
- Při modlitbě Vyznávám se všemohoucímu Bohu, se při slovech jeto má vina, má veliká vina, bijeme v prsa. To je úkon, který má udeřit do bran našeho vnitřního života, který nás má probudit, otrást námi – změň své smýšlení. Bití v prsa má být vnitřní touha mít čisté srdce.
- Modlitba Vyznávám se..., nás upozorňuje na přítomnost celé církve, a to putující i vítězné. Putující: vyznávám se vám všem. Vítězné: Proto prosím Matku Boží Pannu Marii, všechny anděly a svaté.
- Úkon kajícího je možné provést i jiným způsobem.

7. Sláva na výsostech Bohu

- Po úkonu kajícího o svátcích, slavnostech a v neděli, kromě adventní a postní doby, zaznívá chvalo zpěv Sláva na výsostech Bohu. Je to překrásná adorační modlitba, která nás vede až do betlémské noci, kdy se Bůh stává jedním z nás a kdy andělé zpívají chválu Bohu. My všichni přítomní se k tomuto andělskému zpěvu připojujeme: Chválíme tě, velebíme tě, klaníme se ti, oslavujeme tě, vzdáváme ti díky. A proč? Pro tvou velkou slávu.
- Toho, který je tak veliký, začínáme prosit: Ty, který snímáš hříchy světa, smiluj se nad námi. Kristus vzal na sebe všechen náš hřích, všech lidí od začátku světa až do konce.

8. Vstupní modlitba (kolekta)

- Tato modlitba začíná výzvou kněze modleme se. Pak následuje chvíle tiché modlitby. V tomto okamžiku se máme všichni spojit v tiché modlitbě (např. se máme modlit za ty, které jsme nechali doma, za to, co nás tíží, poděkovat za to, co nás potěšilo). To vše má být shrnuto do modlitby, kterou pronáší kněz. Této modlitbě se říká kolekta, což je odvozeno od latinského slova *colligere* = shromažďovat to, co bylo rozptýlené.
- Tato modlitba vystihuje ráz dané doby, kterou právě slavíme (např. adventní doba, vánoční, nějaký svátec,...), a směřuje k Bohu Otci, skrze Syna v jednotě Ducha svatého. Skládá se ze dvou částí: v první formou díkyvzdání vystihuje aspekt Božího tajemství, který nám v ten den liturgie připomíná; druhou část tvoří prosba, abychom žili z toho, za co vzdáváme díky.

II. Bohoslužba slova

1. Úvod

- Ve druhém století předcházela eucharistické slavnosti biblická čtení. Vzorem k tomu byla synagogální bohoslužba, kde se četly úryvky z Písma. Čtení Božího slova je tedy židovským dědictvím. Za času Krista Pána se četl v synagoze Zákon, Proroci a při různých židovských slavnostech se četly jiné biblické knihy.
- Na tuto tradici si přál II. Vatikánský koncil ještě bohatěji navázat.
- Bohoslužba slova se skládá o nedělích a slavnostech ze tří čtení a ve všední den a o svátcích ze dvou.
- V neděli a o slavnostech je první čtení vzato ze SZ (mimo dobu velikonoční, kdy se čte text ze Skutků apoštolů), druhé čtení je z novozákonních listů a pak následuje evangelium.
- Nedělní perikopy jsou rozloženy do tří cyklů, do tří let, abychom slyšeli většinu Božího slova. Texty všedních dní jsou rozvrženy do dvou cyklů (první čtení). Tak je nám ukázaná bohatost Božího slova.

2. Důležitost Božího slova v liturgii

- V listě Židům čteme, že Boží slovo je plné života a síly. Boží slovo nás chce při bohoslužbě zasáhnout a proměnit.
- Ve SZ je ukryt NZ a v NZ je zjeven SZ. V nedělních bohoslužbách jsou perikopy prvního čtení a evangelia vybrány tak, abychom viděli vzájemnou kontinuitu. První čtení a evangelium má stejné téma.
- Boží slovo, které je čteno, nemáme pouze poslouchat, ale také uvádět ve skutek. Sv. Jakub ve svém listě říká: „To slovo musíte uvádět ve skutek, a ne abyste ho jen poslouchali“ (Jak 1,22).

3. Biblická čtení při bohoslužbě

- První čtení, nás uvádí do dějin spásy.
- Druhé čtení je vzato z listů, které přinášejí svědectví o apoštolské činnosti.
- Čtení Božího slova je vždy ukončeno zvoláním: Slyšeli jsme slovo Boží, a my na to odpovídáme: Bohu díky. Děkujeme za něco, co jsme dostali. Boží slovo proto chápeme jako dar.

4. Žalm

- Žalm má velký význam liturgický i pastorační
- Liturgický proto, že v mnoha případech vypovídá o službě Bohu. Ve Starém zákoně se velmi často modlili žalmy, např. při velikonoční večeři bylo předepsáno několik žalmů. Pastorační proto, že se týká života lidí. V žalmech je zachyceno všechno, co nás může v životě potkat.

5. Zpěv před evangeliem

- Chce nás navodit do evangelijního úryvku a vystihnout podstatu Kristova slova, které uslyšíme.
- Aleluja znamená chvalte Pána a je to jeden z nejstarších liturgických zpěvů a holdů.

6. Evangelium

- V evangeliu k nám mluví sám Kristus a to jako pravý Bůh a pravý člověk.
- Vstáváme k němu. Toto gesto znamená napřít se a je inspirováno několika místy z Písma např. Lk 5,25 kdy Ježíš postavil na obě nohy chromého člověka. Je to gesto vzkříšeného Pána. „Ježíš stanul mezi nimi a řekl jim Pokoj vám“ (Jan 20,19).
K evangeliu vstáváme, tím naznačujeme, že jsme odhodlaní hned jít a jeho slovo hlásat a uskutečňovat.
- Uslyšíme slova toho, který přemohl smrt a jemuž patří sláva navěky. Proto odpovíme „Sláva tobě Pane“, když jáhen nebo kněz říká slova svatého evangelia podle... Přitom se označujeme znamením kříže. Na čele, abychom Ježíšovo slovo vnímali svým intelektem, na ústech, abychom o Ježíšovi mluvili, a na hrudi, na srdci, abychom o Božím slově rozjímali a uchovávali ho v sobě jako Panna Maria.

6. Homilie

- Církevní dokumenty říkají, že homilie je součástí liturgie a velmi se doporučuje. V neděli a o slavnostech by jí kněz neměl vynechat. Má být svým výkladem zaměřena na něco z přečtených úryvků Písma svatého. Pokud se slaví nějaký svátek, má vyložit tajemství onoho slavení. Homilie má zpřítomňovat Boží slovo.

7. Vyznání víry

- Osnovu vyznání víry tvoří biblický text Ef 4,4-6
- Máme dva druhy - Apoštolské a Nicesko-cařihradské Vyznání víry.
- Apoštolské je považováno za shrnutí víry apoštolů. Vytvořilo se jednotné schéma, které vyznává Boha Otce, Syna a Ducha svatého. Apoštolské obsahuje ty pravdy, které hlásali apoštolové a jsou doložitelné z Písma svatého. Nicesko-cařihradské obsahuje všechno, co Apoštolské, ale je rozšířené (vysvětluje Apoštolské), protože reaguje na bludy, které se v té době objevovaly a značně poškozovaly apoštolské učení.
- Vyznáním víry obnovujeme svoje křestní závazky, hlásíme se veřejně k Bohu, který nám posílá Syna a mocí Ducha svatého dále působí mezi námi.

8. Přímluvy

- Modlitba přímluv je založena na biblickém textu 1Tim 2,1-4
- Přímluvy by vždy měly obsahovat čtyři okruhy: za potřeby církve, za ty, kdo vládnou, za všechny lidi v jakékoli nouzi, za místní církevní obec a za zemřelé.

III. Slavení eucharistie (bohoslužba oběti)

Po vyslechnutí Božího slova jsme schopni přinést Bohu sami sebe v oběť, to znamená přinést s obětními dary svůj současný život a ve společenství se všemi, kteří jsou shromážděni v kostele, ale i s těmi, kteří nás předešli na věčnost, vzdát díky Bohu Otci.

1. Příprava oltáře

- Na oltáři by nemělo být nic, co by nám neukazovalo na Krista.
- Oltářní plátno má dvojí význam. Josef z Arimatie přichází po Ježíšově smrti a zabaluje Kristovo tělo do lněného plátna. Všichni evangelisté říkají totéž. Plátna mají ještě souvislost s Kristovým vzkříšením. Plátno na oltáři je také symbol připraveného stolu, hostiny, ke které nás Ježíš zve.
- Dále jsou na oltáři svíce, které symbolizují vzkříšeného Krista, a kříž, který nás upozorňuje na Kristovo vykupitelské dílo.

2. Přinášení obětních darů

- V obětním průvodu přinášíme chléb a víno, které budou proměněny v Kristovo tělo a krev.
- Při příchodu do kostela si dáváme do misky hostii. Tímto úkonem bychom měli pokládat do té misky to, s čím přicházíme, to, co chceme Pánu položit na oltář, to, co chceme, aby on proměnil.

3. Obětování (malý kánon)

- Kněz pronáší modlitby nad chlebem a nad vínem. Tyto modlitby jsou převzaty z židovského díkůvzdání, které se v sobotu modlil otec.
- Přilévání vody do vína je zvyk převzatý z oblasti Středozemního moře, kde se ředí víno vodou. Má to ovšem i teologický význam. Víno bude proměněno v Kristovu krev, budeme účastni kalvárské oběti nekrvavým způsobem. Na kříži z Kristova probodeného boku vytryskla krev a voda. Proto se také víno mísí s vodou. Kristus byl pravý Bůh a pravý člověk. Spojil v sobě božskou a lidskou přirozenost.

4. Mytí rukou

- Úkon umývání rukou je převzatý ze způsobu starozákonní oběti. Poté, co kněz převzal naturální oběť, ať už to bylo obilí nebo nějaké zvíře, byl špinavý, a bylo nutné, aby se umyl. Dnes se tímto úkonem vyjadřuje touha po vnitřní očištění.
- Umývání rukou je jakýsi úkon kajičnosti, který je vyhrazen pouze knězi.

5. Modlitba nad dary

- Modlitba nad dary začíná pozváním kněze: Modleme se, aby Bůh přijal oběť své církve. A shromáždění odpovídá: *At' ji přijme ke své slávě a k spáse světa.*
- Tedy to, co začínáme konat, není záležitost naší farnosti, ale celé církve. Jsme pozváni, abychom konali to, co koná celá církev.

6. EUCHARISTICKÁ MODLITBA

Eucharistická modlitba je středem a vrcholem celého slavení eucharistie. Má několik důležitých prvků: díkůvzdání, aklamace, epikleze, zpráva o ustanovení eucharistie a proměňování, anamneze, epikleze k přijímání, přímluvy a závěrečnou doxologii.

A/ Preface (díkůvzdání)

- Slovo preface, latinské *prefatio*, zde znamená před tváří Boží a přede všemi.
- Každá preface má tři části: úvod, děkovné vylíčení spásitelného činu, přechod ke společnému chvalozpěvu věřících.

A1/ úvod

- Preface začíná dialogem celebranta a lidu. Není to tedy modlitba jednotlivce, ale všech.
- Tento dialog se nevztahuje pouze na prefaci, ale na celou eucharistickou modlitbu.
- *Vzhůru srdce.* Máme pozvednout svá srdce k Bohu, být v Boží blízkosti. Je to tedy výzva zaujmout určitý postoj.
- *Vzdávejme díky Bohu, našemu Otci.* Tato slova vyjadřují, co budeme dělat - vzdávat díky Bohu. Lid na to odpovídá souhlasně: *Je to důstojné a spravedlivé.* Celebrant se tedy může obracet k Bohu Otci jménem všech přítomných.

A2/ Děkovné vylíčení spásitelného činu

- Kněz oslavuje Boha Otce a vzdává mu díky za veledílo spásy nebo za jeho určitou část, podle charakteru dne, svátku či doby.

A3/B/ Přechod ke společnému chvalozpěvu věřících (aklamace)

- Svatý, to je zpěv andělů (Iz 6,1- 3).
- Je to jakási adorace Boha, kterou koná pozemská církev společně s celým stvořením.
- Tento starozákonní text byl doplněn slovy požehnaný (Ž 118,26 a 21,9) a hosana, což křičeli lidé, když Ježíš vjel na oslátku do Jeruzaléma.

C/ Epikleze

- Epikleze znamená vzývání Ducha svatého. Mocí Ducha svatého se stane proměna chleba a vína.

D/ Zpráva o ustanovení eucharistie a proměňování

- Vyprávění o ustanovení eucharistie je nejstarší částí mše svaté. Není to modlitba, ale vyprávění o Poslední večeři. To dokládají např. slova *lámal a dával svým učedníkům.* Pak kněz propůjčuje svá ústa Kristu, aby on mohl proměnit chléb a víno.
- Po proměňování říká kněz: tajemství víry. Naše odpověď se obrací ke Kristu (tvou smrt zvěstujeme,...), je to odpověď víry a naděje.

E/ Anamneze

- Anamneze je vzpomínka.
- V anamnezi jde o to, abychom si připomněli celé Kristovo dílo, jeho utrpení, vzkříšení a nanebevstoupení.

F/Epikleze k přijímání

- Druhá epikleze vyprošuje, aby přijímání Kristova těla a jeho krve, bylo pro nás co nejúčinnější.
- Tato epikleze nás učí obětovat sebe sama, nejen dary položené na oltáři.

G/ Přímluvy

- Přímluvy v eucharistické modlitbě nás upozorňují, že slavíme s celou církví. To, co při mši svaté konáme, není záležitost pouze našeho města, ale je to záležitost celé církve. Prosíme za papeže, za biskupa, za kněze. Pamatujeme na ty, kteří se vzdálili Bohu (*smiluj se nad svými rozptýlenými syny*). Myslíme na ty, kteří nás předešli na věčnost. Zde je vyjádřená obrovská naděje a touha, že s nimi budeme u Boha věčně žít.

H/Závěrečná doxologie

- V závěrečné doxologii vrcholí eucharistická modlitba.
- Bůh je činný skrze Ježíše Krista. *Skrze něho, s ním a v něm* je všechna Boží čest a sláva.
- Celá eucharistická modlitba končí souhlasnou odpovědí všech přítomných: *Amen*.

7. Otče náš

- Jsme vyzváni, abychom se pomodlili tu modlitbu, kterou nás naučil ten, který je uprostřed nás.
- Modlitba Otče náš je bezprostřední přípravou na přijetí Krista.

8. Embolismus

- Poslední prosba modlitby Otče náš je „zbav nás od zlého“. Embolismus je jakási vsuvka, která rozvíjí tuto poslední prosbu. Prosíme zde o ochranu před veškerým zlem.

10. Podání ruky

- Po odpovědi *Neboť tvé je království...*, prosíme Krista, aby on sám nám dal dar pokoje. A to je smyslem pozdravení pokoje, jak je chápán v tomto současném zařazení. Pokoj zmrtvýchvstalého Krista, který je nyní přítomný v eucharistii mezi námi, nás má všechny sjednotit. Proto má být podání ruky střídme, aby se naše pozornost soustředila na Krista.

11. Lámání chleba

- Pán Ježíš vzal chléb a lámal ho. Prvotní církev se scházela k lámání chleba.
- Rozlomení proměněné hostie naznačuje, že Ježíš se nám vydává úplně cele.
- Toto lámání chleba má doprovázet zpěv Beránku Boží. Je to litanické zvolání, které má trvat po dobu lámání chleba.

12. Svaté přijímání

- V této chvíli se stáváme živým svatostánkem, je to bezprostřední setkání s Kristem.

13. Modlitba po přijímání

- V modlitbě po přijímání děkujeme za svátostný pokrm a prosíme o jeho užitek pro nás pro všechny. Touto modlitbou se uzavírá eucharistické slavení.

IV. Závěrečné obřady

Požehnání a poslání

- Požehnání vyprošuje Boží přítomnost a pomoc pro věřící.
- Mše svatá začíná znamením kříže, to je gesto přijetí, a končí znamením kříže, to je gesto propuštění.
- *Ite missa est.* Od slova missa je název mše svatá. A to je odvozeno od slovesa *missio* = poslání. Máme misijní poslání. Jsme posláni v Kristu a s Kristem.
- *Jděte ve jménu Páně.* Ve jménu Ježíšově jsme se setkali a v jeho jménu se máme rozejít. Nezapomínejme, že máme odcházet z každé mše svaté ve jménu Páně.